

VENTER: Selv om det er mye hverdagstraffikk over grensen ved Vennskapets bro i Narva, kan ventetiden bli lang for busspassasjerer som må passere til fots og vente mens bussen undersøkes.

Nervekrig ved NARVA

– Vi vanlige Narva-folk vil bestemme selv, men ha fred med esterne og ikke risikere krig som i Aserbajdsjan, sier gamle, brunbarkede Sergej Anosjin.

ELISABETH HOLTE
FINN E. STRØMBERG (foto)

I Narva.

Russiske koner flokker seg rundt oss, taletrengt livredde og på gråten fordi de tror at esterne vil kaste dem ut. Ved grensebroen i Narva er livet både intenst og hverdagsgrått i disse dager.

«Broen over Narva». Slik burde tittelen lyde på en film om de menneskelige dramaer som utspiller seg ved grensene

når imperier sprekker, med all broens symbolikk om det som er så nært og samtidig så fjernt. Og etter den ulovlige folkeavstemningen forrige heig om lokalt selvstyre i Narva, hvor 53,22 prosent av de stemmeberettigede stemte ja, er det mange ubesvarte spørsmål på estisk side. Alle venter seg en spent tid, selv om Tallinn-regjeringen insisterer på at den ikke vil sette inn makt mot «dem som har skapt denne situasjonen».

Her i den estiske enden av Vennskapetsbroen over Narva-Elven troner restene av danskernes Hermansborg-festning fra 1300-tallet med sitt hvite tårn Lange-Herman. På den andre bredden, så nært at det enkelte vinkler nærmest går i ett, ligger skallet av russernes Ivangorod-festning fra 1492, samme år som Columbus kom

til Amerika. Like grått, rustent og improvisert som alt er her på grensen, like underlig fortettet er stemningen – hverdagslig sliten og historisk ladet på e'n og samme tid.

Køer

Her venter lastebiler i uendelige pulje-køer helt ut til bygrensen både to og tre dager for å komme seg over, etter at russerne innførte visumkontroll i kiosken under de svære hvite bokstavene «LENIN-GRADSKAJA OBLAST» – Leningrad Distrikt. Men hele tiden går en strøm av fotgjengere med sine lokale grensepass over broen, med tomme nylonnett østover og de samme nettene fullstappet med kål, purre og brød tilbake. Andre er Ivangorod-boere er på vei til og fra jobb i industribyen Nar-

SELVSTYRE: – 99 prosent av dem som kom til vårt valglokale, stemte ja til selvstyre for Narva, men alt gikk riktig for seg, sier pensjonisten Sergei Anosjin.

va, selv om omveltningene er gått ut over både råvareleveranser og markeder og dermed også arbeidsplassene. Derfor prøver både store og små i Narva seg med stadige private ini-

tativ, enten det er popcornmaskiner eller video-utleie. Overalt snakkes det om «situasjonen».

NARVA Forts. neste side

LIVSNERVE: Broen over Narva – livsnerve og intens symbol på det som er så nært og likevel så fjært. Lastebiler må til tider vente opptil tre døgn i kø før de slipper inn i Russland.

SELGER: Det private initiativ gjør stadig mer sitt inntok også i Narva, og lille Eugenia Slesarsjuk selger popcorn i Tallinn-gaten nå i sommerferien.

OVER GRENSEN: Med sine lokalpass drar daglig 6000 mennesker til fots eller med lokalbussen over Narva-broen, på

NARVA *Forts. fra forrige side*

– Jeg var i valgkomiteén på Skole nr. 14 forrige helg, og der stemte 99 prosent av de 650 som deltok «ja». Alt gikk riktig for seg, sier russiske Anosjin, som var vaktmann i industrien før han ble pensjonist. Også i dag skal han sykle over til Ivangorod, der maten er billigere, særlig nå da rubelen er krympet til nesten ingenting. Er du pensjonist, må du spare der du kan, for den estiske pensjonen rekker bare til husleien eller til mat – ikke begge deler.

Etterhvert kommer ikke Anosjin til orde lenger. Sofia Ivanova, som ble født i St. Petersburg og kom hit i 1950, og hennes venninne Anna snakker som en foss om at de sikkert kommer på listen over dem som må dra, og hvor skal de da ta veien? For de har ingen penger å begynne på nytt for på den andre siden. Estisk er de for gamle til å lære, og dessuten finnes det knapt lærere. Det vet alle. Og kan de ikke estisk om to år, må de jo ut.

Vil være estiske

Om noen av de gamle sier at de ville flytte over til russisk side på timen hvis de kunne, har det store flertall i Narva all interesse av å være estiske.

– De vil ha sine russiske regler, men samtidig den estiske kroon, sier psykologen Sergej Gorokhov, som er forsker på det statsfinansierte Viru Informasjonssenter og åpenlyst og illusjonsløst i tottene på Narvas russiske lokalledere. Selv er han blant dem som fikk estisk statsborgerskap selv om

han ikke snakker estisk, fordi han var aktivt med i esternes uavhengighetskamp.

Byens yngre, som har jobb og lønn, ser optimistisk på saken. Tingene ordner seg av seg selv bare man får litt mer tid.

- Uromakere

Barnelegen Erik Popov og hans lærerkone Tatjana, som er ute og triller 13 måneder gamle Jaan i vogn, stemte ikke, og det gjorde ikke de fleste av dem de kjenner, heller.

– Vi er begge født og oppvokst her og har et normalt liv. Alt går rolig og greit for seg, men visse mennesker er ute etter å lage spenning. Og det var særlig pensjonister, krigsveteraner og folk med lave inntekter som stemte, fordi de er redde og tror på alle ryktene de hører, sier Popov.

– Selvsagt er det problemer, som arbeidsløsheten, men på mange måter er livet blitt bedre siden Estland ble selvstendig for to år siden. Det er blitt flere varer i butikkene, og du kan planlegge innkjøpene dine bedre, sier Tatjana Popov.

Men både hun og mannen regner med at det blir spent i byen frem til kommunevalgene i oktober, da de ikke-estiske innbyggerne riktignok får stemme, men ikke selv får stille kandidater. Dermed ryker dagens russiske byråd ut, men ingen tror de vil gi seg uten sverdslag, og mange tror de vil skaffe seg stråmenn blant dem som er blitt estiske statsborgere.

Le Carré-stemming

I dagens Narva finnes det meste av det John Le Carré- eller Graham Greene kunne øn-

ske seg – konspirasjoner og mustro, maktvilje og frykt, paranoia og realisme, informasjon og desinformasjon, grå Øst-Europa-kulisser og sotete luft. Og blant de vel 82 000 innbyggerne finner du alle avskygninger av stemninger.

Selv om bare 53,22 prosent av de stemmeberettigede stemte ja i den omstridte avstemningen og ikke 80 prosent, som byrådet hadde håpet på, regner ingen med at byrådsleder Vladimir Tsjulkin – hoved-drivkraften bak avstemningen – gir opp kampen.

Selv insisterer han på at avstemningen legitimerte byrådets krav om endringer i språk- og statsborgerskapslovene eller bredt lokalt selvstyre for Narva. Og den 42-årige tidligere elektroingenjøren Tsjulkin – som forstår endel estisk, men ikke kan snakke det ennå – argumenterer sympatisk og logisk i sitt svære, nakne kontor møblert med slike respatex-møbler og lave skumgummistoler som Øst-Europa er fullt av. Når vi spør om hans familie, sier han at hans studerende døtre begge snakker bedre engelsk enn estisk – engelsklærerne er nemlig bedre enn estisk-lærerne på disse kanter, sier han ironisk.

Forvirrende bilde

Etter én dag her i byen forstår man hvor vanskelig Narva-problemet er. På den ene siden kan man ikke et samfunn, der 95 prosent er russisktalende, funksjonere som estisk samfunn over natten. På den andre forstår man at esterne i sitt nye frie land vil kvitte seg med fortiden og ikke har illusjoner om det lokale maktapparatet fra kommunisttiden.

RAHU-38-26 JUULI-KREEN-
HOLMI-PUŠKINI TALLINNA MINT.
RAHU-38

УЛ. РАХУ 38-26 ИЮЛЯ - КРЕЗНХОЛЬМИ -
ПУШКИНА - ТАЛЛИНСКОЕ ШОССЕ - РАХУ-38

vei til jobb eller for å kjøpe billigere mat over på russisk side.

KRAFTVERK: Med sine to kraftverk som står for 95 prosent av Estlands energiproduksjon, er Narva en strategisk viktig by for esterne. Men særlig miljøvennlig er ikke Det baltiske kraftverk.

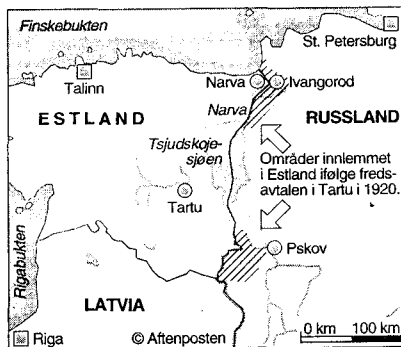
Mye rører seg under overflaten. Det gjelder å være på vakt, selv om Russland insisterer på at Narva-konflikten er et internt estisk problem og at de ikke gir hverken økonomisk eller annen hjelp til den russiske ledelsen i Narva.

Men hvilken taktikk legger

Tsjuikin og den mektige tidligere lokale kommunistleder Vladimir Markovskij, som nå driver aktiv business på begge sider av elven, opp til? Hva med den gamle streikeleder Mikhail Lysenko, som under et annet navn er blitt viseminister for sikkerhet i den autono-

FOLK KOMMER OG GÅR I NARVA

- Innbyggere Estland: Før 1940: 88% estere, 8,2% russere, 3% andre.
- 1989: 61,5% estere, 29% russere, 9% andre. Innbyggere Narva: 82 300 – 4,5 % estere, 85% russere og 10% andre (bl.a. ukrainere, hviterussere, tarterer).
- 1897: 44,1% estere, 43,9 % russere, 1940: 68% estere, 29,7% russere.
- Bo-varighet: Bare 30% av dagens befolkning har bodd fast i Narva så lenge som 10 år. 70% av Narva-russene er født utenfor Estland.
- Arbeidsløshet Narva: Offisielt 14,4%, i praksis nærmere 40%. (Dobbelte så høyt som i Tallinn.)

STRID: Skraverte felt viser forskjellen mellom Tartu-avtalens grenser fra 1920 og Stalins grenser fra 1940. Russland mener at Narva-konflikten er et internt estisk problem, og gir ikke økonomisk eller annen hjelp til den russiske ledelsen i Narva.

me Transdnestr-regionen i Moldavia og dukket opp her under folkeavstemningen forrige helg? Begge siders etterretnings- og propagandamasiner går til de grader for fullt her i Narva at man blir helt svett i ørene.

Pengehjelp

Selv om Narva skaffer Tallinn-regjeringen problemer på

de innad og internasjonalt, er det offisielle syn at Narva-borner kommer til å stemme med maven. Derfor pumpes det inn 40 millioner kroon til byens store tekstilfabrikk Kreenholm, og ytterligere millioner til blant annet møbelindustrien og til de to kraftverkene som produserer 95 prosent av Estlands kraft-behov. En så strategisk viktig by kan man ikke gi fra seg kontrollen over.

Langt fra første gang...

Uansett hvor etterkrigs-sovietisk og grå Narva ser ut i dag, har det ikke manglet historisk sus over landsbyen som danskene erobret i 1219 og som skal ha fått navn fra det baltisk-finske ordet «narvaine», som betyr terskel.

Så viktig har Narva vært som kryssningspunkt for viktige handelsruter, at byen ble erobret av Den tyske orden i 1346, av russerne i 1558 og av svenskene under den sagnomsuste diplomat og felterher Pontus de la Gardie i 1581. Deretter klarte den svenske stormakt å holde på Narva i mer enn hundre år, inntil russerne tok den, mistet den til Karl 12. og tok den tilbake igjen i 1704 under Peter den store. Da beholdt russerne Narva helt til 1918, da den estiske arbeiderkommune erklærte byen som sin i den russiske revolusjonskjølvann.

Oppe fra 1920 var Narva del av det frie Estland frem til Stalin tegnet sitt nye kart i 1940 og 1945, avbrutt av kampene mot Hitler-Tyskland som kostet Narva så dyrt. Men selv ikke Stalin flyttet Russlandsgrensen vestenfor Narva, og heller ikke i dag gjør russerne krav på Narva.

Om de estisk-russiske grenseforhandlinger sier byråsjef Jaan Hein, leder for Sentral- og Øst-Europa-kontoret i det estiske utenriksdepartementet, at det Estland er ute etter er å få Russland til å anerkjenne at Tartu-avtalen fortsatt er i kraft. Men så er man innstilt på å forhandle om hva den fremtidige grense bør gå.

– Vi er realist i våre posisjoner om Tartu-grensene, sier Hein. Heller ikke han tror russerne vil gå med på 1920-grensene, og dermed gi fra seg landstrøken med blant annet Ivangorod festning. Men både denne strøken og området i Petseri i sør er forhandlingsbare, sier han og trekker paralleller til russernes strid med japanerne.

Oppi det hele ulmer også spørsmålet om de russiske soldatene som fortsatt står i Estland. Selv om det er gjort stor fremgang i tilbaketrekingen av mannskaper og det nå bare er igjen 7000 mann – mot 20 000 i fjor, holder russerne omtrent like mange av selve basene som før, sier Hein. Russerne sier rett ut at de kobler tilbaketreking med menneskerettigheter – og dermed er det heller ikke her siste gang man hører om Narva.